

ZENEI SZEMLE

Havi folyóirat a zenetudomány
és hangversenyélet köréből

Szerkeszti
JÁROSY DEZSŐ

A Temesvári Zenebarátok Társaságának és a Szalmári Zenekedvelők Egyesületének hivatalos lapja

Szerkesztőség és kiadóhivatal: Timisoara (Temesvár), I., Nagykörut.

ELŐFIZETÉSI ÁR: Románia számára fél évre (öt szám) 35 Lei (utalványon küldendő). — Magyarország számára félévre 3500 K, fizetendő az Angol Magyar Bank (Budapest, V., Vilmos császár-ut 32) címére, Csehszlovákia számára félévre 7 szokol, fizetendő a Pozsonyi Kereskedelmi és Hitelbank R.-T. Pozsony címére, Jugoszlávia számára egész évre 20 dinar, fizetendő a Zombolyai Népbank (Zombolya) címére

Cébb ízben felszólított hírtalékosainkat e szám címszalagján tesszük tartózásaikra figyelmesekké s kérjük, rendezzék ügyüket, mert ellenkező esetben a folyóiratot a következő számmal beszüntetjük.

Az új félévi (1923 októbertől 1924 márciusig) előfizetést (35 Leu, 3500 Korona, 20 Dinar, 7 Szokol) kérjük megelőző címünkre juttatni, hogy a lap szétküldésében ne legyen fennakadás. Magyarországi előfizetéseink utalják át sürgősen az összeget november hó elejéig, mert a késedelmes átutalásból származó valutakülönbség utólagos megtérítéséről nem mondhatunk le.

A zenei folyóirat hivatása

Irta: Járosy Dezső

A hamis felfogás, mely a zeneművészet lényegét és hatásait a hangok játékában véli kimeríthetni, egyre vész a köztudatból. A zeneművészet szenvedőleg hallgatói és élvezői nem érik be a röpké és múló fülcsemegével, hanem a kutató értelmet hívják segítségül azért, hogy a zenei műregek lényegébe konkrét betekintést szerezzenek. Az első feladat, mely a laikus hallgató előtt feltárul, a műregek keletkezésére vonatkozik. A hallgató emberi vonatkozásokat, emberi vereséget lát az előadott műben. A boszorkányos idéző szellem helyett a nyugodt alkotás ösztönére lettünk kíváncsiak. Kutatjuk és keressük az embert s miközben felvetett kérdéseinkre felelni próbálunk, voltaképpen a zenei elméleti formuláció két nagy útján iparkodunk haladni: egyik a történelem, másik az esztétika. A történelem mutatja a fejlődés láncszemeit s a legapróbb jelenségeket is oknyomozó alaposítással fürkészi ki. Életre mutat reá, melyből sarjadt az alkotás s kapcsolatot szentesít, mely életkörülmény és műregek között jött létre. Az esztétika viszont magyarazza és osztályozza a zenei jelenségek nyilvánulásait. Utal a zenei gondolat eredetére, vizsgálja a befejezett zenei gondolat és forma elhelyezkedéseit. Az utolsó laikus is történelmet és esztétikát idéz, midőn a hangverseny műsorával kezében szerző nyomán a történelemre és a mű nyomán az esztétikára lesz kíváncsi.

Értelemmel hallgatni a zenét, ez a mai zeneszociális élet erős posztulátuma. S hogy erre a műveletre a közönség befogadó képességeit reá-neveljük, folyamodunk az írott szóhoz, mely nem malaszt, hanem értelemmel dolgozó zenei lelkek megnyilatkozása. Nem folyamodunk a könyvhöz, mely nagy méreteivel túlságosan egységes koncentrációt kíván tőlünk s szinte lehetetlenné teszi azt, hogy a zenei megnyilatkozás vegyes benyomásait egységesen tudjuk feldolgozni. A zenei folyóirat tarka hasábjain váltódik ki színesre mindaz, mit a nyüzsgő zenei élet lármája felszínre vet. Történelem és esztétika váltakozva jutnak szóhoz, de azért minden hírben, minden kommentárban a hullámzó zenei élet másodperce szól hozzánk. Halljuk, amint az élő és küzdő zeneszerzőben megfogamzik az alkotás vágya s keressük a kapcsolatot, mely a tervet életéhez és környezetéhez fűzi. Azután értesülünk, mint járja az új opus az érvényesülés útjait. Hol vannak az elősegítő, a gátló mozzanatok s mindezen összetevőkből alakul ki az összkép, mely reális, való színeket állít elibénk. Emberi vonatkozásokat rögzít meg a folyóirat betűje, szociális jelenségeket, melyek az egyetemes fejlődés időről-időre felszínre vet.

A folyóirat betűje tehát a vajúdó és hullámzó élet tanúja: történelemnek és esztétikának legfőbb segítője. Ez örökít meg tényeket, melyek az efemér sajtó lapjain eltűnnek s csupán huszonnégy óra életigényeit tartják nyilván. De a mulandóság apró jelenségei mellett az állandó, mindvégig kitartó értékeket is kell szolgálnia. Tudományos velleitások csak a folyóirat hasábjain teszik meg a nyilvánosság számára az első lépést s talán ezen első kísérleten kívül sohasem lesz alkalmuk arra, hogy a könyv terjengős nagy alakját öltse magukra.

Gazdasági mizériáink mellett a könyv jelensége egyre ritkább s misem természetesebb, minthogy a könyv helyét a folyóiratnak kell nagy részben pótolnia és elfoglalnia. Elméleti formulációnknak egyedüli helye és tere tehát a revű. Ebbe kell sűrűsíteniünk zenei életünk minden megnyilvánulását. Nehéz feladat ez akkor, mikor hiányzik az egységes földrajzi keret, mely szemléletünknek egyöntetűséget kölcsönöz. Ugy volna helyén, ha ennek a revűnek hasábjain találkoznék mindaz, ami a magyar hangversenygyakorlatnak és a zenei értelmiségnek ezidőszerinti vetülete. De minthogy a magyar cselekvésnek régi átká a központosság és az ennek nyomán haladó elfogódottság, alig hisszük, hogy ennek a gondolatnak súlya alól most tudnánk éppen szabadulni, mikor országhatárok választanak el.

A szellem útjának ne legyenek határai. Az egyetlen magyar zenei revű fokozott bizalommal és buzgósággal vállalja a zenei elméleti formuláció nagy munkáját. Bár győzne a belátás, bár látnók át végre a találkozás szükségét és jövőjét. A merev elzárkózottság minden erőlködése dacára bizunk folyóiratunk egyetemes jövőjében. Hiszünk, hogy magyar zeneírók és közönség egyaránt ránk találjanak. Bizunk benne, hogy ennek az életnek is lesz testvérisége, mely e hasábjakon mindannyiunkat egyesít — a magyar zenei művelődés állandó dicsőségére!

Zenetörténelem

Intimitások Richter Jánosról

A mester idel kilencvenedik születési évfordulója alkalmából

Richter tevékenységének két gyúpontja van: Bayreuth és London. Angliával 1877-ben ismerkedett meg először, midőn az angolok fel-szólították Wagner Rikárdot, hogy saját művei előadásával rendezzen Londonban néhány hangversenyt. A próbákat már Wagner megérkezése előtt megkezdték, azonban azok oly kritikán aluliak voltak, hogy szinte botrányos. A folytatás le. Ezért Wienbe sürgönyöztek Richternek, aki ott karmester volt, de a válasz így hangzott: lehetetlen. Mindent megmozgattak, míg végre Ferenc József is jóváhagyta a szükséges szabadságot. Richter Londonba érkezett, a maga egész szélességében hihetetlen nyugalommal odaállt a hevenyészett zenekar elé, leütötte a vezénylőpálcát és a tetralógiából — vezérkönyv nélkül — elkezdett egy hosszú jelenetet dirigálni. Ennek elmaradhatlan következménye az volt, hogy a zenészek azonnal határtalan bizalmat éreztek vele szemben. Erre hozzáfogtak a komoly munkához és rövid idő alatt rendet teremtettek. Csupán a fúvósok produkciója volt és maradt használhatatlan. A dolog azzal végződött, hogy Richter (aki szárnykürtös volt) a „Mesterdalnokok“ harmadik felvonása előjátékának kürtszólóját fújta.

Midőn Wagner Rikárd végre megérkezett, majdnem bekövetkezett az, hogy a mester a Richter által idáig elért kedvező eredményt megint ledöntse. Wagner tudvalevűleg meglehetősen középszerű dirigens volt, amikor saját műveiről volt szó. Megtörténhetett az, hogy saját zenéjétől és annak varázshatásától annyira el volt ragadtatva, hogy való-ságos extázisba esett és megfeledezett róla, hogy az ütemet megadja. Richter találékonysága azonban ezen is tudott segíteni. A karnagyi emelvény mellett magától érthetőleg Wagner állott, a vezénylőpálcával a kezében — de az emelvény mellett, háttal a közönségnek fordulva, azonban úgy, hogy a közönség őt ne lássa, ott ült Richter és a zenészeknek megadta a szükséges jeleket és bevágásokat.

1882-től fogva Richter évenként a heti koncertek egész sorozatát vezényelte, az 1882 és 1883 évi londoni évad alatt előadta a trilógiát és egyéb műveket. 1885-ben nyert először meghívást, hogy a Birminghamban rendezett zeneünnepélyen dirigáljon, mimellett egyidejűleg kinevezték az oxfordi egyetemi tiszteletbeli doktorává. Hogy Richter mit tett Angliáért, azt alig lehet kifejezni. Beethovenent senki sem tudta dirigálni úgy, mint ő. Ki adta elő Wagnert Angliában először korrektül és helyesen? Ki tette a majdnem lehetetlent az angol zenészerzőkért és ki adta elő először a műveiket? Ki fedezte fel Edvárd Elgart és ki tette ismertté a nevét? Kinek köszönhetik az angol zenekarok a mostani magas rangjukat? Ki adta elő Angliában először a trilógiát, nemcsak né-

metül, hanem angolul is? Kinek köszönheti Anglia az ő nagy zenei fejlődését? Sokan csodálkozni fognak ez állításon, pedig az helytálló. Aki tudja, hogy Anglia zenei téren most mit produkál, igazat fog adni. Ki küzdött le a legnagyobb kitartással minden nehézséget, a legnagyobb akadályok, a világszerte ismert angol konzervativizmus ellenére, úgy hogy Anglia most büszkeséggel mutathat reá zenei fejlődésére? A válasz csak egyetlenegy nevet tartalmaz: Richter János.

Nem csoda tehát, hogy Wagner Rikárd már 1876-ban ezt írta róla: „Az a dirigens, aki a leghetetlenebb feladatokat véghezviszi, az én kipróbált, mindenekre rátermett Richter Jánosom.“ Richter tulszárnyalhatlan tanítómester volt a zenekar számára. Hányszor mondogatta oda egy-egy fúvósnak: „A próba után beszélünk egymással!“ Akkor aztán megkezdődött a hadd-el hadd. Richter a kezébe vette a hangszert — neki egészen mindegy volt, vajjon az kürt, trombita vagy klarinét volt-e — és a bűnösnek maga előfújta a nem sikerült passzázst — de helyesen. És így a zenésznek a kritikus részletet addig kellett gyakorolnia, míg jól el tudta játszani. A dobosnak gyakran kellett a próba után „utánuílnie“, az eredmény azonban még sem volt kielégítő. A dobos egy ízben próba közben azt állította, hogy Elgar egy olyan részletet írt, amelynek kivitele lehetetlenség. Richter csak ennyit válaszolt: „Ejnye, ejnye, na majd meglátjuk!“ és azzal nynugodtan odament a doboshoz, kivette a kezéből a dobverőt és abszolút biztonsággal az egész passzázst hibátlanul lejátszotta, közvetlenül az ámuló-bámuló „jani-csár“ orra előtt. Az egész zenekar tombolt örömében és vadul tapsolt.

Ily módon Richter kivivta magának emberei határtalan bizalmát, Mindent kívánhatott tőlük és ők soha nem hagyták cserben. Pedig Richter nagyon szigorú ember volt, de egyúttal szigorúan igazságos is. A hangverseny után előszeretettel odaállott a zenekari kijáráthoz. Mikor a zenészek ezt észrevették, suttogva így szóltak egymásnak: „Most kezdődik, legyünk résen!“ Richter sorjában azonnal rátámadt a bűnösökre: „Mélyen tisztelt barátom! F, nem pedig G!“ — „Ah, fagottista ur! Mélyen zagyvalékot fúj ön a scherzo ellején!“ Azonban a fagottista elkészült a támadásra, előkereste a szólamát és megmutatta: „Én azt fújom, ami itt áll és amit mindig fújtam!“ — „Nos igen, akkor mindig rosszul fújt, kedves barátom! Ön mindenesetre el tudja fújni a hangjegyeket, de nem tudja azokat elolvasni. Ezek tenorkották, nem pedig basszuskották.“ A fagottista szó nélkül eltávozott.

Richter elsőrangú, szellemtől és humortól sziporkázó társalgó volt. Azonban soha sem beszélt el olyasmit, amit hölgyek jelenlétében is el nem lehetett volna mondani. A kétértelműségtől, a durvaságtól irtózott. Emlékezőtehetsége szédületes volt. Mindent kívülről játszott és dirigált, Händeltől a legfiatalabb zeneszerzőkig. Mikor egyszer valaki kétségbe vonta csodálatos emlékezőtehetségét, fogadást ajánlott fel, hogy egy lap kottapapírossal kívülről azonnal leírja a Bolygó hollandi nyitánya zenekari vezérkőnyvének egész első oldalát. A fogadást persze megnyert.

A mindennapi dolgokhoz tartozott nála, hogy Beethoven és Wagner próbáin kívülről éneigált és emellett gyakran így kiáltott a zenekarba: „Harmadik kürt — des, nem pedig es, stb.“ — Később megalapította a „Londoni Symphony Orchester“-zenekart. Hogy a kitűnő zenészek itt mennyire becsülték Richtert, azt már az is bizonyítja, hogy mindannyiszor, ha Richter a pódiumon megjelent közöttük, akár a próbánál, akár a hangverseny előtt, mindannyian némán felkeletek helyeikről. Méltóbban még egy uralkodót sem lehetett volna megtisztelni. De a zenekar tudta, hogy mivel tartozik Richternek. 1903-ban átvette a „Coventgarden-Oper“ igazgatását, ahol sok esztendő elmúltával előadta a „trilógiát“. Szinte lehetetlen annak esetelése, mennyi lelkiismeretességgel és fölénytel tanított be mindent. Az előadás azán persze bayreuthi színvonalon állott. 1908-ban megvalósult Richter legfőbb vágya: a „trilógia“ előadása angol nyelven. Ez is fényes sikerrel végződött, mert Richter szívós erélye és nagy tudása leküzdött minden akadályt. Anglia azért is hálával tiszteleg Richternek, hogy olyan „modelleket“ teremtett, amelyek szemelőttartása mellett a jövőben klasszikus előadásokat lehet majd rendezni. Ez okból lehet most az angol közönséget oly nehezen kielégíteni. Föltétlenül megkívánja a legjobbat és akaratát keresztül is viszi. Richter egy angol művész-zenekart keltett életre.

Mikor Thomas Beecham 1910-ben először elő akarta adni „Elektrát“, a két utolsó előadásra Strauss Rikárdot szerződtették. Mikor ez meghallotta a zenekar játékát — a zenészek nagy mulatságára — legalább hat próbát követelt! Azonban már az első próba után nyugodtan letette a vezénylőpálcaát, szívélyesen megköszönte a zenészek fáradozását és így szólt: „Nos, jobban ezt egyáltalán nem lehet játszani!“ A többi öt próbáról persze többé nem esett szó.

Kizárólag Richter János érdeme, hogy az angol zenekarok a legbonyolultabb műveket a legrövidebb idő alatt elő tudják adni és ezáltal képesek arra, hogy a közönségnek a legújabb zeneirodalmat közvetítsék. 1910-től 1914-ig az angol publikumnak alkalma nyílt arra, hogy Strauss Rikárd, Stravinsky, Schönberg minden operáját, a legjobb orosz operákat és balleteket, sőt (túlzás nélkül) minden értékes modern művet megismerhessen.

Richter a zenekari muzikusokat valóságagl igavonó lovakká trénirozta, akik szinte falták a hangjegyeket. A világ összes dirigensei, akik megfordultak Londonban (Mottl, Levy, Weingartner, Wagner Szigfrid, Colonne, Steinbach, Safonoff, stb.) egyhangúlag elismerték ezt. Mikor Fried Oszkár néhány esztendővel ezelőtt Berlinben hallotta a Beecham-zenekart, amely az orosz előadásokon közreműködött, egy próbánál hirtelen felugrott a helyéről, hogy megállapítsa, vajjon miként keletkezett az a gyönyörűszép hanghatás, amelyet imént hallott. Sajátságos jelenség, hogy Richter, aki 30 esztendeig élt Angliában, az angol nyelvvel mindvégig hadilábon állott. Egy alkalommal a regentstreeten levő londoni German Clubtól meghívást nyert. El is ment oda, de meglepetésére a német klubban mindenki angolul beszélt. „Azt hit-

tem, német klubban vagyok“, jegyezte meg Richter, „ha nem tudtok németül, akkor alászolgája!“ Szólt és eltávozott. Angol nyelvismerteinek hiányosságai mulatságos epizódokra adtak alkalmat. Egy napon Richter Manchesterbe utazott a feleségével. Amíg neki Londonba vissza kellett térnie, felesége Manchesterben maradt. Neki tehát a maga részére menettérti jegyre volt szüksége, azonban nem tudta, hogy a tértijegynek angolul mi a neve. Odament tehát a jegypénztár ablakához és így szólt a hivatalnokhoz: „Give me a ticket. I come back, give me a ticket for me wite, ohe do't come back“. (Adjál nekem egy jegyet, én visszajövök, adjál nekem egy jegyet a feleségem részére, ő nem jön vissza!) Így írja körül Richter a „return ticket“ szót. A hírneves dirigens nagyon kellemetlen tudott lenni, ha asztaltársaságának valamelyik tagja modern muzsikusról vagy könnyű zenéről dícsőzőleg nyilatkozott. Ezt egyszerűen nem tűrte. Es ha egyik néha mégis elkövetett ilyen „lapszuszt“, akkor bizonyos lehetett benne, hogy Richter heteken át a szemére vetette és neheztelt érte.

Természetesen minden énekes, akit külföldről hívtak Londonba, nagy súlyt helyezett arra, hogy megnyerje a mester tetszését, mert akkor kilátása lehetett arra, hogy a bayreuthi Festspieleken vendégszerepel. Bármily gondos volt is a választás, amit a londoni operánál vendégszereplő művészek szerződésénél megejtettek, itt-ott mégis előfordult, hogy egy-egy kisebb szerep betöltésénél rossz fogást csináltak. Ha azután egy ilyen énekes az előadáson rosszul és hamisan énekelt, Richter azt szokta mondani a barátainak: „Hallottátok ezt a susztert?!“ De ha később felment a színpadra és az énekes, aki olyan csúfosan „paccolt“, szívszorogva leste a mester kritikáját, ez körülbelül ezeket szokta mondani: „Nagyszerűen énekelt. Kinél tanult tulajdonképpen?... Hol volt szerződötve mostanáig?...“ Az ilyként megszólított, aki nem érezte ki az iróniát, persze uszott a boldogságban. Annál nagyobb volt azonban a csodálkozása, mikor aztán az egész szezon alatt „sétálhatott“ és mikor neki többé egyetlen szerepet sem osztottak ki.

Anglia ne állítson szobrot Richternek, ezt ő mérhetetlen eréiyével, munkaerejével és ritka, univerzális zenei tehetségével önmaga állította magának. Richter hagyatékát Thomas Beecham örökölte és benne Angliának most oly magas zenei kulturája jó és biztos kezekben van. Azonban Beecham maga mondta: „Mindazt, amit elértem, mindazt amit tudok, Richter Jánosnak köszönhetem.“ Richter János a szó legnemesebb értelmében az univerzális zeneművészet legtündöklőbb jelensége volt. Neve úgy Németországban, mint Angliában sokáig fog élni, erősen egybeforrva Wagner Rikárd emlékezetével és az újkor egész nyilvános zeneéletével.

ZAMFIRESCU

Cukorkagylár, Timisoara.

— A jelenkor legfinomabb készítményei. —

Tárca

Liszt Ferenc

Irta: Siloti Sándor*)

Abban az időben, amikor a moszkvai konzervatórium növendéke voltam, mesterem, Rubinstein Miklós azt határozta, hogy vizsgálataim letevése után külföldre megyek és pedig Liszthez, akit ő személyesen ismer. Az 1880-ik év végén Rubinstein megbetegedett s orvosai Franciaországba küldték. Ez utazása előstéjén fölkerestem, hogy elbucuszam tőle. Ez alkalommal eljátszatta velem Liszt Norma-fantáziáját, ami őt mélyen meghatotta. Könnyezett s miután ellátott gondos tanácsaival, elbúcsúztam tőle. Másnap elutazott Párisba, s március 11-ikén ugyanott meghalt. Májusban tettem a záróvizsgálatot. Rubinstein előtti tanárom, Swerew, a moszkvai császári zeneegyesülettel tárgyalni kezdett az én tervbe vett külföldi tanulmányutam módozatait illetőleg, melyről azonban nem volt tudomásom. Ezalatt Rubinstein Antal (a nagy zongorás) Moszkvába készült, hogy az elhalt testvére emlékére rendezendő szimfónikus hangversenyeken részt vegyen. Moszkvai tartózkodása alatt hajlandó volt velem foglalkozni. Swerew és az egyesület örömmel ragadták meg ezt a rám nézve üdvösnek ígérkező alkalmat. A műveket, amiket Rubinstein tőlem hallani kívánt, ő maga jelölte ki: mind olyanokat, amiket addig nem játszottam. Erre a körülményre Swerew ugyan figyelmeztette a mestert, de az ugylátszik eredménytelenül. Én különösnek, sőt naivnak találtam Rubinstein követelését, amit az is igazolt, hogy napi 7—8 órai megfeszített munka után is alig haladtam a művek zeneileg való kialakításában.

Ma is élénk emlékezetemben él az első óra, amelyen Rubinstein Antalnál voltam. Már a környezet se volt megfelelő. Pedagógia-ellenesnek találtam a jelenvolt vagy 25 elegánsan öltözött hölgyet. A mester száraz hangon szólított zongorához. Én játszottam ő pedig idegesen hallgatott, anélkül, hogy — mint vártam — csak egyszer is félbeszakított volna, hogy megjegyzéseit megtegye. Jobbra-balra hajlongott s

*) Siloti Sándor Liszt Ferencnek volt egyik legnagyobb és legkedvesebb tanítványa. — Szerk.

ujjait sörényébe mélyesztette. Darabomat halálos csöndben végeztem be. Szigoru hangon, sőt haraggal fordult hozzám: „mit játszott?” Hallgattam. Még emeltebb hangon ismételte meg kérdését, mire halkán megneveztem a művet. (Schumann Nois Kreisleriana-ja volt.) „Azt tudom! No és?” „Schumann — mondtam — e művet Kreisler barátja emlékére írta.” „Hát miért nem írt Schumann egy Rubinsteiniadát, vagy egy Silotiadát?” Most már végleg elvesztettem a lélekjelenlétemet. Rubinstein jelentős taglejtéssel simitván hátra haját, maga adta meg a választ: „Mert Kreisler csodás ember volt, aki — a költészet hatalmasan nagy temperamentummal párosult és önnek e művet ugy kellett volna játszania, hogy mindenki meg is értse.” Leült a zongorához s maga játszotta el a híres alkotást. Ugy játszott, mint talán ritkán, de tanulni ebből vajmi keveset lehetett, mert engem, a zongorást, a tanulót figyelembe sem vett. Milyen más pedagógus volt Rubinstein Miklós! Ha valamit mutatni akart, mindig úgy játszott, hogy ideálijaink felé való törekvéseinkben ne gátoljon, szóval mindig arra törekedett, hogy célja elérését kinek-kinek lehetővé tegye.

Több ehhez hasonló órámnak volt Rubinstein Antalnál, de ezek lidérenyomással reám nehezéd emléké még ma is viselem. Swerewre is ugyanigy hatottak ezek az órák; s örült, hogy össze nem roppantam alattuk. Swerew sikeres utánjárására az említett zeneegyesület költségen ezután Németországba kerültem.

1883-ban Lipesébe utaztam az Allgemeiner Deutscher Musikverein ünnepélyére, melyen Liszt is megjelenendő volt. Érkezésem utáni egyik napon Marie Lipsius (La Mara) úrhölgyhöz rendelték. Itt mutattak be a nagy mesternek. Azonnal hallani akart és megkérdezte, mit akarok játszani.

Danse macabre-t, válaszoltam. Játékom után megjegyezte, hogy becsületére válok mesteremnek s hogy Bülow és Rubinstein Miklós is szerették ezt a művet, de az utóbbi jobban játszotta. Kész tanítványául fogadni; jöjjen Weimarba. Így tehát Weimarba utaztam. Mielőtt azonban az első órára mentem, elfogott a honvágy s elhatároztam, hogy a délutáni lecke után az első vonattal hazautazom. Ezzel az

elhatározással vettem magamhoz Chopin asz-dur balladáját.

Liszt tanítványai körében nagyon szívesen fogadott. Csakhamar reám kerítette a sort. Alig hogy játékomat megkezdtem, megállított: „Kérem ne vegyen ülfürdőt azon az esz-en“ s némi iróniával, mégis mosolygó kedveséggel tette hozzá: „si, si, signore.“

Tovább játszottam, de ő gyakran félbeszakított, sőt egyet-mást meg is mutatott a zongorán. Mintha varázslatba jutottam volna, úgy keltem fel a zongorától s midőn a nagy mesterre tekintettem — mondhatnám — a teljes át-ídomulás érzetével, egészen új és meleg érzések hatottak át. Az óra vége után nem tudtam megérteni, hogy is kíváncsoztam úgy hazámba vissza. Éreztem, hogy van kihez fordulnom és sikerült a nagy ember meleg érdeklődését felköltennem.

Mint ahogy jellemezhetetlennek tartom Liszt egyéniségét, éppen úgy lehetetlennek vélem leírni az ő tanóráinak lefolyását. Azzal az idős emberrel szemben, aki hajlott koránál fogva nálunknál alacsonyabbnak látszott, éreztük, hogy milyen törpék és jelentéktelenek vagyunk. Ha ő valahol megjelent, körülötte az egész világ elvesztette jelentőségét. Társaságából mindig nagy érzésekkel távoztunk, sugárzó arcokkal, mintegy üdvözülten. Hetenként háromszor volt óránk, 4—6-ig. Tandíjról, óradíjról nála szó se lehetett, mert sohasem feledte, hogy mint kis fiút Párisban — ahol a konzervatóriumi tanítás ingyenes volt — Cherubini (az akkori igazgató) elutasította, mert „külföldi“ volt. Ez — mondotta — nagyon fájdalmasan érintette őt. Meg is fogadta, hogy ha ő egyszer majd nagy zenész és híres ember lesz, mindenkit díjtalanul fog tanítani. Csak egy feltételt kötött ki: az órákra egyszerű öltözékben kellett megjelenni, nehogy választékosabb öltözettel a szegényebb sorsukat feszélyezzük.

Tanítási módja is elütött a köznapiaságtól. A növendék mellett ült, vagy vele szemben állt; arvonásai majdnem minden zenei árnyalást visszatükröztek.

Engem körülbelül két hónapig tanított együtt a többiekkel, amikor egy nagyobb szabású műre készültem; regelenként jártam hozzá egyedül. A gondtalanul való játszás biztos készségével jöttem óráimra s így e közben

megfigyelhettem arvonásait, melyekről az előadott mű frazeológiáját s egyebeket illető teendőimet szinte leolvashattam. Ezt senki nem demonstrálhatta volna különben. Ha a növendékek sikerült őt megértenie, úgy szerencséről beszélhetett, ha nem — az aztán baja volt. Feladatot nem adott, hanem az összegyűlt hangjegyzületekből választotta ki azt, amit hallani kívánt.

Két zenedarabot sohasem volt szabad előtte eljátszani (Elnézó jósága odáig terjedt, hogy egyes esetekben még ezeket is meghallgatta.): az ő sokszor játszott II. rapszodiáját és Beethoven Quasi una Fantasia-ját, melyet ő „utólréhetetlenül“ játszott. Chopin b-moll scherzóját sem szerette: guvernans scherzónak nevezte azt, bár Chopin minden művét, kiváltképpen praeludiumait nagy élvezettel hallgatta, ha bennük rejlő mély poézist is feltalálta előadásukban. Az úgynevezett „szalonfelfogást“ nem tűrte meg. Chopin jellegzetes ékesítő-roulad-jait nem engedte gyorsan játszani: az ilyen beállítást „konzervatóriumi felfogásnak“ minősítette. Chopint tartotta az egyedüli zongora-poétának. Egy-egy „égből lehellő gyöngyszem“-nek mondotta minden hangját. Növendégeit rossz játékuért soha nem korholta, kedve-arc kifejezésével legfeljebb „jó“-nak (bien, gut) minősítette, de olyan sajátos hangszállal, hogy rosszalásának más szóval kifejezést nem is adhatott volna. Innen eredhetett az a téves hit, hogy Liszt nem volt őszinte és hogy ő csakis bokolni szokott. (Ez olyanoktól eredhetett, akik vele az életben csak futólag találkoztak.) Sőt néha valósággal dübögött, de ez csak pár percig tartott, főképpen ha sikerült gondolatait másra terelni.

Egyébként bárki is könnyen hozzáfértetett s ha ajánlóleveleket nem hozott, tanítványául fogadta. Nem igen hederített koronás fők ajánlataira sem, az ilyenek átadói iránt eleve elfogult volt. Egy fiatal ember esetében például azt mondotta, hogy: „Királynék elkoldult ajánlósonai helyett jobb lenne rendszeren tanulnia“ s minthogy a mértékét annyígy sem ütötte meg, elutasította.

Weimarból el-elutazgattam Lipésébe: a mester egyik tanítványának a növendébe voltam szerelmes. Mint tizekilenc éves ifjút annyira lefogialt ez az első szívügyem, hogy anyámmal való levelezésemet is elhanyagoltam. Anyám le-

véllel fordult Liszthez s tőle kérdezte meg, hogy mi történt velem. Legközelebbi óram után a mester az ő egyszerűen berendezett hálószobájába intett s komoly hangon vont kérdőre, hogy legutóbb mikor írtam édesanyámnak? Holott régideje kaphatta utolsó levelemet, azt válaszoltam, hogy tegnap s egyben elhatároztam, hogy még aznap este pótolni fogom mulasztásomat. Válaszra a mester éles tekintettel nézett reám, mint olyan, aki érzi, hogy valótlanúságot hallott és előttem addig idegen, szigorú atyai hangon szólalt meg: „Ezt többé ne tegye! Anyja nyugtalanodik ön miatt. Ön még fiatal. Én, a ma már hetvenhárom éves ember, akinek élete — mondhatom — szerencsés volt, ezt úgy hiszem, csak annak köszönhetem, hogy szüleimnek derék fia voltam. Ne felejtse soha, amit mondtam Önnek!“ Hogy ez a pár szó milyen mély benyomást keltett lelkemben, azt életem végéig sem fogom elfelejteni.

Különbén az ő varázslatos egyéniségében minden pregnánsan fejeződött ki. Ha köszöntötték, lényének rendkívülisége, mondhatnám mindent átfogó nagy szellemi magasztossága azonnal érezhető volt. Különösen akkor, ha nőket üdvözölt; ilyen esetekben balját mellére szorította és olyan lovagiasan hajította meg magát, hogy ennek látása is elragadta a szemlélőt. Mikor ezt Davidoffnének (a nagy orosz gondolkás neijének) elbeszéltem, kinevetett; fiatalos rajongásomnak tudta be állításomat. Mikor aztán ő maga is tapasztalta, hogy igazam volt, kijelentette, hogy ehhez hasonlót tényleg sohasem látott.

Zeneiskolák Szemléje

Romániai zeneiskolai tanáraink sorsa

Romániai zeneiskoláink fölött kengatják a kisebbsegetek, legközelebbiről a magyarságot szomorúsággal sújtó lélekharangot. Közismert, hogy a hírneves kolozsvári zeneiskola teljesen romanizáltatott s hogy a kiváló szellemnek, melyet ott meg a régi igazgató szilárdított meg, ma híre-hanva sincsen. A régi magyar zenei világban többször volt róla szó, hogy a kolozsvári zeneiskolát állami minősítéssel, sőt „akadémiai“ szignatúrával látják el. Egyidőben a középiskolai énektanári minősítés jogával is akarták az intézetet felruházni, nemcsak azért, mert Kolozsvár egyetemi város volt, hanem azért, mert Farkas Ödön derék munkája az intézetet a legelőkelőbb nivóra helyezte. A kivitel késett s most a változott viszonyok hatása alatt a kolozsvári konzervatórium már nem teljesít magyar küldetést: tanárai kenyértelennek lettek s az új keretek között többé elhelyezkedni nem tudnak.

Hasonló sors fogja érni rövid időn belül azon többi zeneiskoláinkat is, melyek városi jelleggel vannak fölruházva. A dolgok látható menete, hogy a zeneiskolák jövő rendtartásában a jövő eszménye és becsüvége a minden áron való nacionalizálás, még ha kell, a színvonal teljes lesüllyesztésének árán is, mert nem a tanulmányi siker, hanem az előbbi az illetékesek főtörőkvése. A kolozsvári zeneiskola után most a temesvárira került a sor. Még egy évvel azelőtt mentették fel állásától a volt érdemes igazgatót s egy esellistára bízták a vezetést, aki nyelveket nem tudott s adminisztrációhoz nem értett. Miután a bukaresti konzervatóriumnak tanárképzője egyáltalán nincsen, alig hihető, hogy állam és városok a román tanárok sucerescenciájáról gondoskodni tudónak. Ez az állapot önként hozza magával, hogy régi képesített magyar tanárainkat ideiglenesen meghagyják, de amint a helyzet változik, távoznik kell.

A kenyerőktől megfosztott tanerők számára két boldogulási út állhat nyitva: vagy a magántanítás kenyerére vállalkoznak, vagy pedig szolidáris alapon magyar magánzeneiskolákat nyitnak. Ez utóbbi már csak azért látszik

Maison Perák

Elsőrendű női
fodrászat

Modern frizurák,
Helme-féle hajf-stés.
Külön női és külön
férfi-manikűr szalon.

Arcmasszázs.

Bulv. Reg. Ferdinand
(Lloyd-sor) 4.

előnyösebbnek, mert a magánzenei tanítás az utóbbi időben annyira megdrágult, hogy ezeket a terheket a szülők nagy átlaga a jövőben alig bírja el. Az iskolai csoportos tanítás mégis csak gazdaságosabb és olcsóbb. Ugy tudjuk, hogy a szabadelvűség ezen utóbbi útját választották Kolozsvárott is, hol Rezik Károly nyitott ilyen iskolát, melyet a magyar szülők a leglelkesebben pártoltak. Az engedélyezés kérdése nem képezhet nehézséget. A zenei tanítást sem állam, sem város nem monopolizálhatja. Temesvárott megtörtént, hogy évekkel ezelőtt a polgármester Freund Leónak a nyilvánosság engedélyét megtagadta, annak dacára, hogy osztrák zenei erőket akart Temesvárra hozni. Ehhez a közvetlen hatóságnak joga nincsen. Amint ma pld. Aradon virágoznak a magánzeneiskolák, éppúgy bárkinek jogában áll, megfelelő képzettség esetén a nyilvánosságra joga reflektálni.

Mindent egybefoglalva: legyünk részesek a feleslegesek lesznünk, gondolkodjunk önfentartásunkra. Lehetetlenség, hogy oly városban, hol a kisebbségek vannak többségben, a szülők ne pártolnák állás nélkül maradt véreinket. De mindenekelőtt megkülönböztetett, kitarító és lelkiismeretes zenei nevelő munkánk igazolja, hogy igazságtalanság történt velünk, mely ellen jogunkban áll a védekezés. j. d.

Órás és ékszerész

Lehrner Géza

Fabrica, Strada Dacilor (Fő-utca).

Stamm Ede utóda Resch Ferenc

varrógép és kerékpárüzlet Temesvár, Mercy-utca 4 szám.

Elsőrendű varrógépek és kerékpárok. — Javitások pontosan és szakszerűen készülnek.

Kézimunkák és kézimunka anyagok a legolcsóbban

HAVAS kézimunka üzletében

Gyárváros, Andrásy-ut 16.

Pudert, parfümöt, kölni vizet és mindenemű kozmetikai cikket **Kraver-**nél a Sztygyörtéri tereken vegyünk

Folyóiratok Szemléje

Musikblätter des Anbruch. Monatschrift für moderne Musik. Geleitet von Dr. Paul Stefan. 5. Jahrgang. Juni-Juli Heft 1923, Salzburg.

A bécsi Universal Edition hűtlen lett, mikor az új zenei piacra új és modern folyóiratát világgá bocsátotta. Epitheton ornása az universal jelzője, mely a kereskedelem hasznosságai nyelvén annyit fejez ki, hogy a zenei fejlődés horizontján szemlét tartott s úgy találta, hogy akie a jövő, azé a jelen is. Megragadta a jövőt, kiadói leleményének minden fortélyával csábította magához az „új” zeneszerző gárdát s hogy ideológiáját az írott malasztal is támogassa, az Anbruch című folyóiratot alapította, mely immár öt év óta szolgálja az új zenei hitvallás kizárólagosságát. Ez az időtartam elegendő volt arra, hogy a revű eszménye kialakuljon s hogy a lap új képmása állandósíttassék. Első benyomásra nyilvánvaló, hogy a folyóirat tulajdonosa: zeneműkiadó. A lap szövegrésze negyvennyolc oldalt tesz ki, míg a hirdetési rovat, melynek túlnyomó részét az Universal saját modern kiadványainak publikálása köti le, tizenkilenc oldalt számlál. Tekintettel arra, hogy az új fejlődésnek áll kizárólagos szolgálatában, fontos missziót teljesít. Mindenkor tanulságos és célravezető, ha a tudományos zenei kutatás a legujabb anyag specializálását tűzi ki céljául. A folyóirat lépten-nyomon népszerűsíti az új szerzőket, műveikről, azok bemutatónak sorsáról behatóan számol be. Írói a legelőkelőbbek, kiket a komoly német publicisztika csak felmutat s így az egyes füzetek a redakciós művészet valószínűsége kis remekei. A lap fejlődése folyamán a szerkesztés technikáját illetően a rövidséget tartja szem előtt s ezzel az eljárásával nemcsak az irodalmi tömörség előnyét éri el, hanem kedvez az új olvasónak, ki nem szereti a terjengősséget. Felfogásban és írásmódban klasszikus a revű színvonala. Irányától egy pillanatra sem tér el s mindenkor egy előkelő zenei világnézet távlatából látja és bírálja azokat az eseményeket, melyek a lap főcikkein kívül a

kisebb és befejező hangverseny — és irodalmi rovatban foglaltatnak.

A június-júliusi szám bevezető cikke gyanánt Bekker Pál, a hírneves író az új zenéről értekezik. „A művészetben nincsen kezdet és nincsen vég, abszolút értelemben — vallja ő — nincsen új és nincsen régi zene”. Élesen száll szembe az általánosan divó felfogással, mely szerint az új zenének a régi zenei fejlődéshez nincsen köze s csakis attól elválasztva képzelhető el. Névszerint arra hivatkozik, hogy akkor, mikor a zene kétezer éves, a „zárt” tonalitás pedig csak kétszázéves, mint foglalnak állást pl. az atonális zene ellen. Bekker szerint a zenei szerkesztés szinte belső elemi erő kényszerítő hatása gyanánt kerüli az ugyanazon hangnemhez való ragaszkodást, vagyis szerinte végelemzésben az atonalitás a moduláció természetes fejlődéstani következménye. Zenetörténeti megállapításai során azt állítja, hogy az egyes zenei korszakok között a távolodás, a különbség, az ellentétek sokkal távolabbiak, mint amikéllentét a legújabb zene és a legutolsó történeti zenei fejlődés között fennáll. Schönberg harmóniai eredményeit a Wagner-féle felfogás természetes evolúciós következménye gyanánt állítja oda. — A második cikkben Weissmann Adolf a salzburgi nemzetközi kamarazenei teljesítményekhez fűző előzetes glosszákat. Örvend annak, hogy a túlzott faji és sovíniszta zene napja leáldozóban s hogy az egészséges nemzetköziség, mely Salzburgban életjelet ad, ez lesz a jövő kecségtető távlata. — Turnau József az új bécsi operai rendező hitvallásának a kritikáját adja. A továbbiakban dr. Graf azon beszédét közli egész terjedelmében, melyet Reger ötvenedik születése alkalmából rendezett ünnepségen az akadémiában mondott. Több irodalmi portré, zenei ünnepségekre való visszaemlékezések, bő hangverseny — és irodalmi rovat zárják le a tartalmas szám anyagát. j. d.

Szélfegyzetek

Schlagobers és kapitalizmus

Strauss Rikárd ismét beszéltet magáról, éppenúgy, mint akkor, mikor székhelyét Berlinből Bécsbe tette át. Kevesen voltak akkor azok, kik zsin-teségének hitelt adtak. Főként két dollog volt az, melyben kevesen bíztak. Az első, hogy Strauss Rikárdot kompozicionális becsvágai, úgyszintén hangversenykörútjai annyira igénybe veszik majd, hogy a bécsi Opera igazgatása csak epizódszerűen lesz a becsvágya. A második, mitől féltek, hogy kizárólagos önkultuszú visz a régi Hofoper deszkáira. Srtauss Rikárd az aggodókat bécsi tartózkodása óta nem tudta meggyőzni. Sokat utazott és keveset volt Bécsben. Önmagát állította mindenkoron munkássága előterébe s a saját ünnepeztetéséből hárit át egy keveset magára a bécsi műintézetre. — Ezen önkultusz folyamánya gyanánt Schlagobers című művét szerette volna a közeljövőben a bécsi Opera deszkáin keresztvízre tartani. De az állami háztartás a hozzá szükséges milliárdokat nem bírta el. Strauss gondolt egyet s a csödbekerült állami háztartástól a bécsi bankárokhoz folyamodott. Ezek megkönnyültek rajta úgvannya, hogy a Schlagobers a kapitalisták jóvoltából mégis Bécsben kerül bemutatóra. És még mondja valaki, hogy a legfrissebb tőkének nincsen érzeke a művészet eszményi javai iránt.

A csendőrmester és a magyar dal

Billéd csendes torontáli falvában dalosok gyülekeztek össze: magyar és német dalosok egyaránt. A testvériségnek lett volna ez az ünnepe, hol a dal lírai világánál felejtünk mindent, a szenvedést, a bánatot. A dal nem sért, nem hirdet türelmetlenséget. Alapfeltétele alatt jut kifejezésre. És szép volt, hogy a sváb Billéden nem csupán német dalosvendégek gyűltek össze, hanem eljöttek a magyar kisebbségi testvérek is. A dalostély kezdetét vette, mikor azonban az egyik temesvári magyar dalosegyesület magyar szövegre gyuj-

tott reá, a helyi csendőrőrmester e puszta tényben casus bellit látott, az énekeseket rendre intette s saját szuvern hatáskörében az estélyt nyomban betiltotta. Sokszor esett szór arról, hogy a csendőrség a kellő instrukeió híjján helyzetével visszaél s a falvak közönsségét indokolatlanul terrorizálja. Nem hisszük, hogy a csendőrőrmesternek paranesa lett volna arra, hogy a magyar dalt betiltsa. Önkényesen járt el, békés vigadókat kergetett szét s botrányt idézett elő ott, hol különben minden rendjén ment volna. Vajion mikor szőnnek már meg ezek a félreértések? Mikor érkezik el a megértés és a józan türelmesség ideje? Minden bizalmunk megvan aziránt, hogy az őrmester hatóságga a megbántott jogrendet helyreállítja. Mert anno 1923 mégsem járja, hogy a „puszta“, az ártatlan, a dalos szót is torkon forraszák.

Gabrilovits Osszip és a Ruhr-kérdés

Gabrilovits Osszipot, a kiváló zongoraművészt, aki az új világban aratja rendre a dollármámor diadalait, különös kitüntetés érte. Párisban egy új kulturliga alakult ugyanis, melynek az volna a tettetett hivatása, hogy a világ intellektueljeit gyűjtse együvé s egy nem várt, mindent felejtető és mindeneket kibékítő szellemi internacionáliénak vesse meg az alapjait. Gabrilovits Osszip amerikai becsvágyai arról tanuskodnak, hogy a józan kozmopolita világnézet iránt van érzéke s nem hübérese a szélső nacionalizmusnak. Mindazonáltal a kitüntetést nem fogadta el, hanem azt üzente, hogy ő majd csak akkor áll az eszmék szolgálatába, ha a Ruhr-kérdés körül rend lesz s előbb ott csinálják meg a kulturligát.

Az „őrült“ operaénekes

Ha az erdélyi hírforrás hitelre érdemes, úgy egy szokatlanul bizarr esetet kell ismét a mai idők túlonúl elfoglalt krónikásának elkönyvelnie. Allítólag a budapesti Népopera egyik énekesé az amsterdami Operához szerződött. Az Opera megbukott, az operaénekes pénz-készlete elfogyott, anyyija sem volt, hogy hazautazhassék. Amikor kétségbeesései közepette egy hollandi társaság estélyre hívja, merészet gondol s az őrültet szimulálja, előbb az elme-gyógyvintézetbe viszik, majd később közköltésen haza — Budapestre. Amig ez megtörténik, közben Indig Alfréd hegedűművész Amsterdamban fordult meg s az ottani honfitársak búzditására szintén közreműködött azon a hangversenyen, melyet magyar művészek az elmebeteg operaénekes javára rendeztek. A koncert után Indig a budapesti Hungária-szállodában reátalál az „elmebeteg“, kinek semmi baja s ki mosolyogva vallja, hogy az egész misztifikációt csak azért rendezte, hogy haza tudjon utazni. A dolog esattanója, hogy az énekes perelni akarja az amsterdami hangversenyrendező bizottságot, hogy őt elmebetegnek hírsztelte!

Úri hölgyek

a hangverseny előtt csak a világhírű

YES pudert
hasznájják.

Romanovsky Ernő

ablakredőny kereskedés

IV., Fröbl-utca 12

Timisoara

BARON

Női és férfi szövetek és selymek
áruháza

Belváros, Mühle virágkereskedő-
vel szemben

Hircsarnok

A budapesti filharmonikusok programja

Dohnányi Ernő elnöklete alatt megállapította a társaság az idei műsort s a hangversenyek helyárait. Tíz bérleti hangverseny lesz, de mindre előre s a hangversenyek helyárait. Tíz bérletkaphatják meg régi helyeiket helybiztosítási díj ellenében. A helyárak esetéről-esetre fognak megállapítani a korona állása szerint. Dirigensek lesznek Dohnányi, Kerner, a bécsi Tittel Bernát s a finn Kajanus Róbert. Magyar szerzők közül szóhoz jutnak Bella Rudolf, Zádor Jenő és Rieger Alfréd, a külföldiek közül Palmgren, Sibelius, Knula, Holst, Sobata és Respighi új műveikkel. Vendégművészek lesznek: Hüni Mihásek Felicia bécsi énekesnő, Schmitzer Germaine newyorki zongoraművész, Friedman Ignác, Herz Gyula (Bécs), Henny Kainon (Helsingfors) zongoraművészek, K. Linz Márta és Szigeti József hegedűművészek, Bokor Judith gordonkaművész. Dohnányi s az Opera több kiváló énekművésze november 20-án jubiláris koncertet akartak tartani annak emlékére, hogy hetven évvel ezelőtt, 1853-ban először dirigálta a zenekart a Nemzeti Múzeum kupolatermében Erkel Ferenc. Mivel azonban Budapest főváros is ezen a napon fogja ünnepelni Buda és Pest egyesítésének félszázados ünnepét, azért október 8-iki évadnyitó hangversenyükön jubilálnak. Még a műsor is azonos lesz a hetven év előtti első hangversenyével.

A bécsi Volksoper válsága

A bécsi Volksoper rangban mindjárt az állami opera után következik. Igazgatója Weingartner Félix hosszabb idő óta beteg s ezalatt az intézet oly erős hanyatlásnak indult, hogy már-már az intézet anyagi összeomlásától lehetett tartani. Az illetékes tényezők azonban szerencsére még az utolsó pillanatban megtalálták a szauolás módját a deficit eltüntetésére. A kilenvennégy tagú zenekarból legalább 6-8-at elbocsátott a beteg Weingartner helyettesítő Markowszky főrendező s az énekkart is redukálta. Megszorították a külön fellépési díjakat s a műszaki személyzet szocialista alapon szorgalmazott különórá-

zásait. Ujabb tőke bevonása, a takarékoság elvének szigorú követése s végül Weingartner gyógyulása és visszatérése folytán abamaradtak a Löwével megindított tárgyalások is. Weingartner három-négy hónapig marad Bécsben s aztán olasz és argentiniai körútjára indul.

Operett zongora mellett

A budapesti operettszínházakban a szezon a zenészek munkabeszüntetésével kezdődött. Szerintük ez nem volt sztrájk, mert a régi szerződések augzus tus 31-én jártak le s az új szerződések még nem voltak megkötendők, mert a színigazgatók a zenészeket követelt létminimumot, havi négyszázezer koronát, nem akarták biztosítani. Beötty László, a Király Színház igazgatója aztán egy radikális lépéssel vitte kenyértörésre a dolgot látva, hogy zongora mellett az operett nagyon kevés közönséget vonz. Leszerződötte a Friesay-féle, tehát a legjobb katonazenekart. Erre a többi operett színházak zenészei rögtön megalégedtek kevesebbel s a felkínált háromszázezer koronával szemben háromszázharmincezer korona havi fizetésben megegyezve munkába álltak. A Zenészsövetség küldöttségének kérésére a honvédelmi miniszter és Friesay katonakapitány felbontották a Királyszínházzal kötött szerződést, s most fenti feltételek mellett már a Király Színházban is játszanak megint a civilzenészek.

Csehszlovák vétő minden magyar kulturtermékekkel szemben

Egy magyar operettdiva csehszlovák földön járt s egyik magyar város hangversenydobogóján a nyilvánosság előtt magyar irredenta dalokat énekelt. A meggondolatlan eljárás következménye gyanánt a csehszlovák kormány a magyar zenei importtal szemben a legszomorúbb vétőt léptette életbe. Korlátozták, illetve egészen beszüntették a magyar hangversenyeket, beszüntették a zeneművek bevitelét és kivételesen erős cenzurát gyakorolnak. Mintán román területen könnyelmű emberek „ropeédulái” okoztak félreértést és vonták maguk után a magyar könyv importtilalmát, legfőbb ideje volna már egyszer komolyan felelősséget vállalni s felhagyni az ilyen gyermekesinyekkel.

melyek csak arra alkalmasak, hogy az utódállamok jóhiszemű kulturközön-ségét tegyék ki kellemetlenségeknek s tegyék lehetetlenné számára -- a nyelven való kultúrát.

A budapesti zeneiskolák sorsa

Az új szezonban több zeneiskola szűnt meg. Így az Amerikába ment Kürthy, Löblovitz (a Kún Béla hajdani szimfónikusainak koncertmestere) stb. zeneiskolái. A meglevőkben is lassan folyik a beiratkozás, mert szeptember a szülőkre súlyos megpróbáltatást jelent amúgy is. A könyvkereskedők 1500-as sorszámot használnak, ami azt jelenti, hogy minden könyv vagy kóta 1914-ben 1 korona volt, az most 1500 korona. A Zenedék szövetsége a svájci frankkal egyértékűnek számított arany koronát véve alapul, havi 21 ezer (= 6 frank) korona tandíjat szed, míg a beiratás, fűtés és világítás évi díja 15—20 frank tehát 53—70 ezer korona. A Nemzeti Zenede a búzaalapon havi harminc és harmincezerkorona korona tandíjat szed e hóban, beiratás stb. címen pedig újabb harmincezer korona fizetendő. A kisebb iskolák valamivel olcsóbbak.

Szünetel karnagyképző tanfolyam

volt július havában Budapesten. A tanfolyam eszméje a középiskolai dalosversenyen vetődött fel, hogy a vidéki városok énektanítását intenzívebbé tegyék. A harminckilenc hallgató — jobbra vidéki tanfériak — július 28-iki záróvizsgálati ünnepén legszebb eredményt Maklár János Hajdunánásról, Jarisch János Szombathelyről és Fodor Kálmán Győrből mutattak fel. A tanfolyam eredményes munkájának érdemében osztottak a tanfolyamot rendező Országos Dalosszövetség titkára Vidor József, valamint Harmath Artúr, Szezhó Sándor, Révfy Géza, Mihó Ernő stb. tanárok.

A párisi Nagy Opera új műsora

Az új műsor a zenedrámától a balettig az összes műfajokat felöleli. A zenedrámák közül elsőnek említendő a modern francia komponisták legtehetségesebbikének, Alfréd Brancaunak „Paradiesomkert” című négyfelvonásos operája Flers és Caillavet szövegével. Bertaux-nak „Les dieux sont morts” (Az istenek halottak) című ó-görög tár-

gyú drámai költeményét Tournemire komponálta meg az opera számára, míg az Aischylos-ból merített, tehát szintén ó-görög tárgyú „Salamine”-nek Theodor Reinachtól irt szövegét Maurice Emanuel zenésítette meg. A provánszi dalköltészet alapján Widor zenésítette meg a Mistral költeménye nyomán írott Nerthoen c. lírai drámáját, melyet nagy érdeklődéssel várnak, hasonlóképpen az André Blochtól megzenésített Prélude Féérique (Tündéri előjáték) c. tündérjátékot, melyet a fiatalon elhunyt szimbolista Fernand Gregh írt, kit Paul Fort előtt a költők királyának neveztek. Az exotikumot kevelőkre számít Pierre Duwal két képből álló „Siang Sin” c. kínai balett-pantominjé Georges Hue zenéjével, Paul Ladmiraultnak Korywden papnője c. fantasztikus balettje és Félix Gauerlinek egy lírai mesejátéka. A törbeveti reprimék főleg francia szerzők művei, u. m.: Gabriel Pierné, Reynaldo, Debussy, Vincent d'Indy, Doucas, a régiek közül pedig Lulli, Rameau és Mozart. Változatossá teszi majd a műsort néhány nem francia mesternek régen kedvelt műve, kik között most már Wagner is szerepel.

Molière balettfici

Molière harminc darabja közt van tizennégy balettkomédia is. E művek jobbára megrendelésre készültek s udvari ünnepeknek műsorát gazdagították. Mindamellett ezek is igazi Molière-szellemet tükröztenek vissza, úgy, hogy szinte érthetetlen, miért nem adták elő ezeket oly hosszú idő óta. Most aztán végre egy párisi előkelő irodalmi társaság, mely ugyan amatőrökből áll, de annál inkább rendelkezik az ilyen vállalkozáshoz szükséges anyagi eszközökkel, célul tűzte ki e balettkomédiáknak megfelelően stilszerű s zenekarral kísért előadását, hogy így a nagy közönség Molières-t erről az oldaláról is megismerhesse.

Állatbőség és ... zene

A bécsi filharmónikusok argentinai körútja minden várakozás ellenére két millió pezeta deficitet hozott az impresszáriónak. Argentínában ugyanis jelenleg olyan túlermelés mutatkozik az állattenyésztés terén, hogy az újszülött borjúkkal nem tudnak már mit csinálni. Argentina rendez vásártói ép-

pen a gyöngébb valutájú országok, alig tudnak valamit vásárolni a szállítási drágasága miatt, úgy, hogy Argentínában éppen e miatt egyre olcsóbbá válik a marha. Egy tehenet néhány pezetaért: huszonöt békebeli koronaért lehet már kapni. Így a farmeroknak nagyon csekély a bevételük s ezért nagyon takarékosan élnek. A bécsi filharmónikusok a legnagyobb városokban is csak első koncertjükön kaptak közönséget, a második hangverseny már rendszerint üres házak előtt folyt le.

Budapesti ének- és zeneegyletek

A Palestrina egyelőre csak tavalyi műsorát újítja fel, nagyobb újdonságokba nem mernek belefolyani. A Liechtenberg-féle Ének- és Zeneegyesület épp ellenkezőleg fokozottabb működésre készül. A megürelt titkári állást dr. Wagner Józseffel óhajtották betölteni, ki azonban meghívást nyervén a Közgazdaságtudományi Egyetem Ének- és Zenekarának megszervezésére, a titkári teendőket nem vállalta. Az új titkár dr. Bárdos György, a Wisz-Bárdostrió gondnokaként lett ismeretessé 3 évvel ezelőtt. Új zeneegylet alakult Budafokon s ma már harminckét működő tagja van a zenekarnak, mely a tavalyi kezdet sikerei után most már megerősödve nagyobb feladatokra is vállalkozik.

Improvizálás koncert közben

Hajdan a hangversenyekben a zeneszerző rábízta az előadó művészre, hogy a Cadenza jelzésű helyen saját variációit adja elő. Később az lett a szokás, hogy vagy maga a komponista írta meg a műhöz a kadenzát, pld. Mendelssohn hegedűversenyében ő maga zongorista lévén, az általa alapított lipcei konzervatórium hegedűtanárának, Dávidnak útmutatásai szerint javította ki a kadenzákat. Más esetben kiváló művészek kadenzái jöttek forgalomba. Így Beethoven hegedűversenyeihez — mivel Beethoven szintén zongorista volt — Joachim, Vieuxtemps stb. írtak később kadenzákat s máig is ezeket halljuk. Az azonban teljesen kiment a divatból, ami Paganini korában szokásban volt, hogy t. i. az előadó művész a közönségtől a helyszínen kitzűzött téma felett variációkat vagy fantáziát rögtönzött. Ujabbán mégis megpróbálko-

zott a komponálás e nemével is Dupré, a párisi Notre Dame templom orgonistája. A tavasszal Zürichben rendezett hangversenyének végén a svájci zeneszerzőktől feladott témák alapján zene-tételes szimfóniát rögtönzött. A hangverseny nívója megítélhető abból, hogy Geyer Stéfi, ki jelenleg Svájcban él, szintén hegedült. Dupré bizonyára kiváló teoretikus és hangszerének alapos ismerője, e mellett azonban gall vakmerősége a legnagyobb. Manapság ily rögtönzéseket főleg humoros előadásokon szoktak produkálni jeles zongoravirtuózok, így Dienzl Oszkár farsangi mutatványaira sokan emlékeznek.

Magyar szerzők a bécsi Universal-Edition kiadásában

A hírneves bécsi cég, az Universal Edition, mely főleg a modern szerzők műveinek kiadásaival ér el nagy rekordot, legutóbb magyar szerzőink követhető műveit adta ki: Bartók Bela, Fünf Lieder, op. 16. Erste Sonate für Violine und Klavier. — Hubay Jenő Strauss Rikárdnak két dalát írta át hegedűre: egyik a „Traum durch die Dämmerung”, másik a „Morgen”. — Dr. Kodály Zoltán két dalgyűjteményt adott ki: az egyik Drei Gesänge, op. 5., a második Sieben Gesänge, op. 6. — Ezen utóbbi dalokat a közelmúltban bánáti és erdélyi hangversenykörútja kapcsán Kálmán Oszkár mutatta be igen szép sikerrel. Jellemző különben, hogy ezek a dalok (többnyire Berzsenyi szövegei) az op. 5. és 6. sorszámát viselik. Kodály Zoltán nem panaszkodhat eddigéig, mintha magyar kiadóiink agyonbecézték volna.

Egy művész nő afférje

A temesvári születésű Matzenauer Margit operaénekesnő kálváriája valóban megható. A művész nő a Newyorkban a Metropolitané opera énekesnőjeként férjhez ment egy Glotzbach Lloyd nevű soffőrhöz. A férj azonban kiélvezve új pozíciója előnyeit, csakhamar megúnta a házasságot, új viszonyokat kötött, sőt könyvet írt házasságának intimitásairól leplezetlenül bevallva, hogy sohasem szeretete feleségét s csak annak szerelme bírta őt rá a házasságra. A soffőri gondolkodásnál és modornál százszor műveletlenebb férj ellen a művész nő megindította a

válópert s a válókeresetet aláírás végett éppen az Opera öltözőjében kellett aláírnia a Walkür felvonásköze alatt. Csak így szabadúlhatott meg brutális férjétől, kinek szerelme arra volt jó, hogy a róla írt lélegtelen könyvével nejét s a közönséget megszarolhassa.

A magyar Himnusz romániai tilalma

Tudvalevő, hogy a magyar himnusz a protestáns imakönyvekben bennefoglaltatott s alkalomszerűen énekeltetett is. Ezt a gyakorlatot a romániai protestáns egyházak a romániai impérium óta fentartották s a felelősségre vonás esetén álláspontjukat a hatóság előtt is megindokolták, mely azt jóváhagyólag vette tudomásul. Ezzel a régi gyakorlattal szemben szerzünk tudomást arról, hogy a minisztérium (valószínűleg a belügyi) legújában még a templomban való énekelést is betiltotta. Az érdekelt hatóságoknak megküldött rendelet hivatalos száma: 14005.

A cremonai hegedűlakk tilka

W. Christ Iselin az első hegedűépítőmester Duiffogrugear képével díszített könyvében, mely Breittkopfnál második kiadásban jelent meg nemrégiben, ismerteti az ő temperalakkozó eljárását, mely a régi mesterhegedűk hangjához hasonló zengésűvé teszi a hegedűt. A bécsi Rosé-quartett egyik baseli koncertjén Haydn és Beethoven vonósnégyeseit Iselin eljárásával készült modern hangszereken játszották s a szakértők elismerték e hangszerek nemeseen kristályos, anyagtalanná vált hangját, mely mellett pld. a pizzicatook néhez harmateseppekre emlékeztettek (aminők Sibelius Tuenolai hatyujában fordulnak elő).

„Lipcei cselló kongresszus”

Voltaképpen nem is kongresszusnak, hanem cselló-zenekarnak kellene neveznünk azt a különös együttest, mely a minapában Lipcésben bemutatkozott. Adva van Klengel Gyula, a hírneves csellótanár, aki harminckét tanítványával adatta elő az Alberthalleban tizenkét csellóra írott himnuszát, hármas képviseletben. Négy oktáv terjedelmének okos kiaknázása, az arconak és pizzicatoának hangulatos szembehelyezése, a con és senza sordino váltakozása, a Solo- és Tutti együttes oly színes hang-

hatást váltottak ki, mely páratlan szenzáció gyanánt hatott. Amint híriük, Klengel himnuszának egyszerre szokatlan lett a népszerűsége. Tizenkét csellót kisebb zenei központban is könnyen lehet találni s az egyszerű „Bezuzig” is megteszi a hatását. A lipcezi Klengelnek mindenestre kivételes a pedagógiai népszerűsége, hogy tanítványainak száma — pont harminckettő.

Zene a szabad színpadon

Az ókorban a színélőadások mindig a szabad ég alatt folytak. Az athéni Dionysios-színház az Akropolis lejtőjén épült s a nezők a hegybe épített kőpadokon ülve a nap természetesen világosságától megvilágított vidéki táj színpompájának keretebe illesztve látták a drama eselekményét, melyet pár huzamosan kísért a kardalok vokálzénéje. Mihelyt azonban áttértek a színpadi ábrázolásoknak zárt helyiségekben való megtartására, az élettel és a természettel való szoros kapcsolat megszüntetése szükségképpen magával hozta az illuziókeltő eszközök feltalálását. Shakespeare primitív feliratai, melyekről a néző leolvashatta, hogy erdőt, várat, piacot, esatateret, stb. kell-e színhelyül képzelnie csakhamar a színpadi technika legraffináltabb és valóban csodálatra méltó vívmányainak sorozatát nyitották meg. S ma, midőn a színpad ábrázolni tudja a Rajna mélyét (Rajna kinese), az erdőegést (Walkür és Siegfried), a vándorkulisszákkal a folytonos előrehaladást s a tájék változását (Parsifal), a napfelkeltét és naplementét, a tűzhányó kitorését (Portici néma), a hajó elsüllyedését (Bolygó hollandi), a repülő bállettel a szílfidek fel s alá szállását (Berlioz Faust elkárhózása), stb.: mint a túlságos mesterkéltség visszahatásaként jelentkeznek a szabad természethez való visszatérés gondolata.

A görög zenés-tragédiának, mely az opera megteremtőitől Gluckon át Wagnerig szeme előtt lebegett a reformereknek, szabad ég alatti varázslatos hatását legelőször a feltárt és előadásra alkalmassá tett eredeti ó-görög színpadokon újították fel. A ragyogó egü provánszi Orange melletti ó-görög színházban rendezett ó-görög tragédiaelőadások, melyekhez a zenét Membré írta, modern drámák előadására is alkalmassá tették a talajt. Hisz az oberam-

mergaui passziójátékok színhelyéül szolgáló óriási arénában, bár fedett a helyiség, mégis a színpad előtti hézagon át a néző el lát a hótól és jégtől borított 3000 méteres Zugspitze előfutárait, a tülakú hajmeresztően meredek Kofelre s a többi erdőborította hegyekre, ami már szokatlanságánál fogva is annál megkapóbbá teszi a kardaokban gazdag eselekmény varázsát.

Ujban Reinhardt sokszor barnumszerűen montruózus, de mindig elmés kísérleteinek nyomán egyre sűrűbben bukkannak fel a szabad ég alatti inszcenizációk. Ezek egyike volt a múlt nyáron a berni Rosengartenben rendezett Szentivánéji álom előadása Mendelssohn zenéjével. A régi temetőből sétatérre átalakított terület, melynek neve a mondák romantikus világából ismeretes, évszázados fáival, buja zöld pázsitjával és mesésen tarkálló rózsáival szinte tündéri légkörbe varázsolja a szemlélőt.

A színpad egy széles zöld pázsit volt fáktól és bokroktól szegélyezve. A baloldalon szőnyegektől borított emelvényen Theseusnak s nejének trónszékei állanak, balra van a rózsalugas, hol Titánia szamarát becézi. Egyéb díszlet nem is volt. A szabad színpadokon az előadást világos nappal szokták tartani. Itt ettől eltérőleg az előadás este nyolc órakor kezdődött, úgy, hogy a lenyugvó nap korongjának bibortényében tükröződött a táj. A nap letűnével beköszöntő homályt a nézők könnyen megszokták, hisz a fák közül előesillanó holdfény s a csillagok mécspontjai a sejtelmes világításban annál is inkább misztikus hangulatba ringatták a közönséget, amint egy-egy tündéralak egész észrevétlenül előlebbent. Mily természetes is volt, hogy a szereplők nem a visszhangzó színpadi deszkákon jártak kopogó lépteikkel, hanem mintegy álomszerűen suhantak elő a sötétségből s kulisszák helyett megint a homály nyelte el őket, ha szerepüket elmondták. Az előadást P. Barfusz rendezte fiatal, de képzett és tehetséges dilettánsokkal. Hónapokon át fáradozott, míg a tőkéletes összjátékot sikerült megteremténie, mely annál egységesebb volt, mert nem szakgatták félbe felvonásokkal, mint a zárt színpadokon szokás. A színpad mögött, a fák sűrűjében elrejtett zenekar Wagner súlyesztett zenekarának eszméjét igazolta. A nézők nem láthatták a zenészeket s így

a bizonyos távoból az éjjel titokzatos esendjében átszüremlő hang az illuziót csak még jobban emelték. Az internacionális közönség az előadás ötletének újszerűségét bizonyára sokfelé elterjeszti.

*

Szczonnyltás Budapestén

A Városi Színház szeptember 1-én nyílt meg a Bánk Bánnal. Az új erők legkiválóbbika Goda Gizelia, kinek Traviatája után sajnálatosnak találtuk, hogy tavaly az Operában csak másodrangú szerepet kapott. Az Operából az uborkaszében azt a hírt koltortálták, hogy bérbe akarják adni Beck Vilmosnak, az Opera volt baritonistájának, ki Newyorkból nagymennyiségű dollárral jött Pestre. A tárgyalásokat azonban mindkét fél nyilvánosan megcáfolta. Az Opera szeptember hó közepén nyílt meg. A földszinten a legolcsóbb hely 6000 korona.

—○—

Francia sovinizmus

A világháború alatt Párisból származóak voltak az ellenfél művészei és kompozíciói. Helyüket a szövetségesek művészei siettek elfoglalni, kik a kilenc év alatt annyira befészkeltek magukat, hogy már maguk a franciák is kezdik megsokallani. Sajtójuk alarmot fúj, mert már tűrhetetlennek tartja az idegenek invázióját a nagy Operában s a Comédie Française-ban ugyanakkor, mikor számos francia művész állás nélkül koplal. De nemzeti szempontból is helytelenítik az idegenkultuszt, melytől végeredményben a francia szellem és ízlés hamisítatlanságát féltik.

—○—

Apró Hírek Csarnoka

Kubelik ötödik hegedűversenyét (Amoll) befejezve európai körútra indul. A nagyobb városokban zenekarkisérlettel fog játszani Isaye, Nedbal és más neves mesterek vezényletével. — Párisi lapok jelentése szerint Orska Mária, az Opéra Comique kiváló énekesnője, öngyilkosságot követett el. — Az egyik moszkvai színházban nemrégiben mint operakarmester mutatkozott be Slavinszkája orosz zongoraművész. Az ottani kritika — amennyiben a szovjet Moszkva sajtói viszonyai mellett kritikának lehet nevezni az ilyen referátumokat — dícsérőleg ír az első női operadi-

rigensről. — Londonban mostanában mutatták be a Queen's Hallban Dohnányi D-moll hegedűversenyét. A művet ugyan már ismerhették, mert Pécskai Albert tavaly már előadta, de csak zongorakisérettel, míg most a zenekari kísérettel előadva a maga teljes mestéri felépítettségében jutott érvényre. A sajtó s elsősorban a Times, külön cikkben méltatja a művet. A Don Quijote költőjének, Cervantesnek „A salamancai barlang” című játékából Paunagartner Bernát német zeneszerző új vígoperát komponált, mely a drezdai állami operában fog először színpadra kerülni. — Piecaver Alfrédnek, a híres tenoristának az utóbbi időben kijutott nagy ünneplés s ezért többhetes vendégszerelésre elszereződött a charlottenburgi Operához, melynek vezetését augusztus hóban Blech Leó vette át. Igy a bécsi Opera egyelőre nélkülözni kénytelen Piecavert, ki legújabbban megkötött szerződése szerint harmincöt estén köteles a bécsi Operában a szónban fellépni. — Dr. Töttösy Béla műgyetemi tanár, a Műgyetemi Zenekar alapítója és évtizedeken át karagya, hatvankilenc éves korában agyvérzés következtében elhunyt. — Van Dyck, a kiváló Wagner-énekes, ki a bayreuthi és müncheni Festszínházban Lohengrin, Tannhäuser, Siegmund és Siegfried szerepében lett híressé, Brüsszelben meghalt. — Strauss Richard visszatérve Európába, délbajorországi birtokára utazott, hol Garmischban ünnepelte meg e hó elején fiának, Ferenek eljegyzését a bécsi Grab Alisszal. — A régi Bécs egyik legnépszerűbb alakját, a Turf Karolint viszi színpadra Geyer Karl színműve Fall Rikárd zenéjével. — Jeritza Mária, ki 19 évvel ezelőtt még operetténekesnő volt, az An der Wien színházban egy amerikai pénzügyi kapacitás tiszteletére adandó operettelőadáson Angela szerepét fogja énekelni a Luxemburg grófjában.

Irodalom

Dr. Fábrián László: Claude Debussy

(München 1923, Drei Masken Verlag)

Fábrián könyve elsősorban Debussy művészetének gall jellegét hangsúlyozza és azt a zenetörténeti hivatást, mely a francia zenére Wagner után várt. A német zene Wagner utáni sterilitása szükségszerűvé tette, hogy francia művész vegye át az egészséges továbbfejlesztés gyeplőjét. Debussy valódi franciasága elsősorban a francia nyelv szellemébe való elmélyedés útján érvényesül zenéjében. A Wagner utáni német zene bombasztjával szemben pedig valódi gall, könnyed és finom művészi alapbeállítása teszi őt az időszerről fölszabadulás alkalmas emberévé. Nem az u. n. „világnevelői” pátoz beszél Debussyból, hanem tiszta artiszticizmus vezet, mely mindig elsősorban a formát hangsúlyozza s csak másodsorban a tartalmat, az érzelmei harcát. Innen látszólagos hűvössége, érzelmi távlatja is, mely mögött azonban, mint a rekon parnasszien költőknél, szimbolistáknál és festő-impressionistáknál, forró líra buzog. Új művészetével Debussynek a Wagner-uralom teljes körzete ellen kellett küzdenie: hazájában is, hol csak manap kezd teljesen kibontakozni az új nemzeti művészet győzelme. A német nagyközönség nem képes még a népszerű zenészek sorába iktatni Debussyt, hiányzik a kellő lelki fölfogó lemez hozzá (tán Anglia és Magyarország a két legmegértőbb területe Debussy művészetének). A két vezető magyar mester, Bartók és Kodály, oeuvreje is alig képzelhető a nagy francia reformátor nélkül (bár egészen más utakon járnak). Fábrián ugyan sajnos csak az újfajta zongorakezelésre nézve értékeli és említi e körülményt (68. old.). A francia nagymester szellemé-

Salmá

Kaucsu-k-sarok és talp a legjobb!

nek kellő elterjesztéséhez sokkal különb interpretátorok volnának szükségesek, mint aminők eddig számára többnyire akadtak (Bartók kivételesen nagyszerű Debussy-játékáról a 89. oldal emlékezik meg).

Debussy zenetechnikai reformjának legfőltűnbőbb sajátága, hogy a szerkesztés súlypontját az újromantikusoknál is egyoldalúbban a harmonika irányába tolja el, sok művét pedig egyenesen tisztára harmonikai alapon építi: így zenéje a 19. századbéli homofónia legvégső csúcsponjtján áll. Igaza van Fábiónak, amikor mesterénél a diszszonancia kezelésének teljes szabadságát említi s erősen Debussy reformját döntőnek és fordulópontosnak mondja: de túlló a célon, ha általában „a diszszonancia megszüntetését“ (26. old.) véli fölfedezni benne. Diszszonancia és konzonancia örök zeneesztétikai ellentétek (mint pl. fény és árnyék a festészetben), csak stílusonként más és más lesz a diszszonancia technikai kezelésének módszere (és pedig a fejlődés menetét nézve: mindinkább a s z a b a d s á g irányába tolódva el). A zsákutcába jutott kromatika helyébe Debussy primitív (egyházi, népi) dallamtermés diatonikájára helyezkedik (főképp Musszorgszki és a keletázsiai zeneingénium hatása alatt). A szimbolista költők (pl. kedvence: Mallarmé) szózenéjével párhuzamos zenejelenségként pedig az egyes akkord érzéki szépségét hangsúlyozza az újromantikusoknál sokkal intenzívebben. Teljesen újszerű komponáló technikája, mely a régebbi fajta tematikus munkát, pl. a Wagner-

vagy Liszt-félét, roppantúl leegyszerűsíti, s mely egy alapötlet szabad kifejtéséből áll: a mai zenemódszer egyik legfőbb megindítója (Fábión elmulasztja megemlíteni, hogy e módszer igazi őse: Liszt). Debussy leveti az újromantikusok gondolatársítástól súlyos programmvézetetét, nála a program csak a régebbi romantika értelmében hangulatmeghatározó: tisztára szolut-zenei módon kíván zenéjével hatni. Nem gondolatbeli, hanem minden élménytartalma mellett is elsősorban érzékekre törő, mámorító jellegű a Debussy-zene hatáskiváltása. A fölsorolt sajátágok együttvéve valódi idegművészeté teszik a Debussy-félét: a Wagner utáni szuper-ideges kornak reprezentatív jelenségévé. De sohasse gondoltuk, hogy a neuraszténikusan raffinált erotika, mi Debussy műveiben a legfőbb érzelmi tényező, nélkülözne a valódi melegséget és mélységet: a nagy francia mester, bár diszkrétén és palástoltan, egy forróan érző ember szívét visz bele minden munkájába.

Fábión erősen kikel azok ellen, akik csak a külsőségekt látva meg a mester munkáiban, a „zenei impresszionizmus“ nevet általában deklasszifikáló, lekiécsinylő értelemben alkalmazzák. De Fábión maga is — mint azok, akik ellen itt küzd — abba a hibába esik, hogy a „tisza impresszionizmus“-t egyáltalán művészetbeli lehetőségnek mondja és hogy „impresszionizmus“ alatt általában azt a bizonyos „tisza impresszionizmus“-t érti. Elsősorban is: „tisza“ művészi impresszionizmus oly értelem-

Gyapjuipar Részvénytársaság Timișoara

1200 munkást foglalkoztat — Gyapjumosoda — Műgyapjgyár — Kötő- és kötszövőgyár — Fésűs gyapjufonóda — Kártolt gyapjufonóda — Szövőgyár

ben, hogy az alkotás csupán külsőségekből, érzéki játékból állna, nincsen. Csak fokozatok vannak az eszméileg elképzelt, megvalósíthatatlan két véghatár: a tiszta expresszió és tiszta impresszió közötti útvonalon. Az ú. n. impresszionisták és ú. n. expresszionisták művészete aránylag közel esik egyik, illetve másik végponthoz, tehát bizonyos elemek föltűnő, kirívó túlsúlyával bír. Ilyen kirívó túlsúlya van Debussynél a pillanatnyi benyomások érzéki hatásközlésének, ezért „impresszionista”. De mint semmiféle művészet, az övé sem nélkülözheti az expresszív kifejező, érzelmi elemet. Ha erre akart rámutatni Fábíán, igen hasznos munkába fogott, csak kár, hogy nem az esztétika, hanem az impresszionizmus félreismerőinek névértelmezését vállalta. Egészen más megint, ha az impresszionizmus ellen, mint művészi világnézet ellen küzdünk: így értelemben Fábíán egyáltalán nem foglal állást, s nem is foglalhat, miután az „impresszionizmus” elnevezés használatában a tudományos útra nemulasztott rálépni. Kár, hogy így történt, mert ezáltal veszít súlyából érdemes harca, melyet azok ellen vív, kik impresszionizmusnak bélyegezve Debussy művészetét, az alatt valami művészileg alacsonyrendűt, dilettantikusát, szegényeset értenek. Az impresszionizmus épp oly komolyan veendő művészi irány, mint bármelyik más, és csupán föllépés idejének történelmifilozófiai kritikája és esztétikai alapjainak bírálata jogosult annak megvizsgálására, van-e és minő etikus alapja. Ha egyáltalán lehetségesnek tartjuk művészettel szemben az etikai álláspontot, ami nagyon is körülvitattott kérdés, úgy az impresszionizmus világszemlélete bizonyára a legetikátlanabb minden lehetséges művészi vi-

lágsszemlélet között. E fölismerésből táplálkozik elsősorban az impresszionizmus ellen föllépett expresszionista visszahatás, mihez Fábíának csak egy-két odavetett szava van.

Egyáltalán, ha hibát próbálunk keresni e rokonszenves népszerű apológiában (mert Fábíán könyve inkább védelmi és rábeszélő irat, mintsem bármilyen egyéb), úgy elsősorban a történelmi perspektíva hiányossága az, ami tárgyalásában elénk tolakszik: túlkeves és nem eléggé alapos az egykorúakkal és előzőkkel való összehasonlítás, miáltal a főalak elnagyoltan áll elénk, nem domborodik ki kellő plaszticitással. Kár az is, hogy a Debussy működésének periodusait jelölő elnevezéseket nem elég szerencsésen választotta meg szerző; Debussy egyik és másik manírája között nincs oly végtelen elvi beállítás-különbség, hogy fölvehetnénk egy külön impresszionista, egy külön expresszionista, egy külön leegyszerősített melodikus, valamint neoklasszicisztikus periódust. Mindezek legfőbb csupán relatív értelemben lehetnének talán termékeny elnevezések, oly módon, hogy a Debussy-féle esszétíluson belül bizonyos árnyalatokat jeleznének, de még így is sokkal inkább a különféle műfajokkal való összehasonlításban, semmint a mester egymást követő alkotóperiódusai-val. Az ugyanis magától értetődik, hogy más-más lesz a stílus beállítása ugyanazon mesternek is aszerint, hogy kamarazenét, zenekari és zongora-festményt, avagy operát és illetve dalt ír; nagyon helyesen hangsúlyozza is szerző Debussy nem specialista, hanem annyiféle módon komponál, ahányféle műfajhoz nyúl. Az is tagadatlan, hogy egyes időszakában bizonyos műfajok föltűnőbben (de sohasem kizárólag) kötik le alkotóhajlamát.

Dénes és Pollák

Női divat és kézmű áruháza
Timișoara-Gyárvaros,
Andrássy-ut. Telefon 24.

LEDA

lakkfestékekkel legfinomabb kocsik, autók és butorok fényeztetnek.

REVOLVER

cipőkrem, fénymáz vezető márkák

„LEDA” vegyigár r. t., Timișoara

(Az a kritérium nem lehet alapja az impresszionista és expresszionista periódus szétválasztásának, hogy a zeneszerző szövegértelmező volt-e csupán, vagy pedig önállóan kitalált képek nyomán dolgozott, l. 74. old.) A műfaj főkülönbségeken kívül vannak azután fontos általános fejlődésbeli különbségek is Debussy művei között: a Fábriánhangsúlyozta fokozatos leegyszerűsödés révén. De itt is pontos elemzésnek kellene megelőznie a periódusokra bontás munkáját, mely alkalmas volna annak föltüntetésére, mi elvi különbség van pl. az Images és a Préludes stílus között (Fábrián előbbieket az impresszionista, utóbbiakat az expresszionista periódusba utalja!) S ha már periódizálunk, szükséges, hogy a Rapszodiák, „Khamma” stb., miket a könyv külön rubrikál („Diverse“), szintén elnyerjék megfelelő helyüket a korszakozó föl-osztásban.

Budapest. Molnár Antal.

Mérlegek

A Temesvári Sörfőzde Részvénytársaság 1923 szeptember hó 25-én, tartotta

39. rendes közgyűlését.

Mérlegszámla. Vagyon- Épület, telek és be-
rendezés 9,722.541.61. Szállítóhordók 600.000
lei. Helybeli és vidéki ingatlanok 67.388 lei.
Nyerstermények és üzemi anyagkészletek
8,493.565.55 lei. Adósok 4,734.030.95. Anyag-
beszerzési előlegek 2,837.987.65 lei. Pénztár
5,408.492.66 lei. Értékpapírok 582.303.72 lei.
Nyugdíjgyesületi értékpapírok 374.230 lei.
Sörgyári érdekeltségek 1,623.409.71 lei. Teher-
autók 100.000 lei. összesen 34,543.949 85 lei.
Teher: Részvénytőke: 70.000 darab teljesen
befizetett részvény 14,000.000 lei. Tartalékalap

9,450.700 lei. Értécsökkenési tartalékalap (1922
szeptember 1-én 2,800.000 lei. Ez évi gyarapodás
700.000 lei) 3,500.000 lei. Tisztviselők és egyéb
alkalmazottak nyugdíjgyesülete 1,243.228.60 lei
Hitelezők 2,737.425.42 lei. Nyereség (áthozat
1921/22 évről 196.676.37 lei. 1922/23 évre
3,415.919.26 lei) 3,612.595.83 lei. Összesen
34,543.949.85 lei. Az igazgatóság és felügyelő-
bizottság.

Hátralékos előfizetőink szol-
gáltassák be postafordultával
tartozásaikat.

Magyarországi előfizetőink
november elejéig utalják át a
3500 koronát, mert a magyar
pénzérték esése később új elő-
fizetési díj megállapítását teszi
szükségessé.

Butort vásárlók figyelmébe aján-
lom saját készí-
tésű butoraimat száraz anyagból. Állandó
butorkiállítás vételkötelezettség nélkül. Butor-
kiállítás. Masszív hálószoza haterer leltől
felfelé. Erzsébetváros, Korona-utca 14 szám.
Gyár: Korona-utca 18. SCHUSTER FERENC

W I N T E R N I T Z

Női felöltők, kosztümök, bluzok, pongyolák,
leánykafelöltők és gyermekruha-áruháza

Temesvár, Kossuth Lajos-utca 27 szám.

Polgári Takarékpénztár R.-T.

TIMIȘOARA, IV., Bulev. Berthelot (Kossuth Lajos-utca) 4 sz.

Befizetett részvénytőke: 3,000.000.

Tartalékalap: 1,500.000.

Minden drogeriában és patikában csak

FARMODONT

fogpépet kérjen

"ECHO"

Cipőáruház

Timisoara, Belváros, Szent György-ter

Magyar Általános Hitelbank

temesvári fiókja

Központja: Budapest

Alaptőke és tartalékalapok K 6.080.000.000 — Bankosztály. — Áruosztály.

Sürgőnycim: Hitel

Telefonszámok: 41—45, 6—98, 1—96

Kuklay Károly arany- és ezüstárúkesztő nagyműhely. Galvanotechnikai műintézet, Timisoara, Jenőherceg-utca 14 (udvar)

Temesvári Bank és Kereskedelmi R.-T.

Alapított 1906. évben

Alapított 1906. évben

Fiókok:

Timisoarán: Belváros, Piata Libertatii 3/a. — Józsefváros, Bul. Berthelot 11. — Gyárúváros, P. Traian. — Orsován: Carmul Dunarei

Affiliációk:

Timisoarán: Általános Bank és Váltóüzlet R.-T. — Jelzáloghitelbank R.-T. — Földbérleti és Parcellázóbank R.-T. — Közgazdasági Bank R.-T. — Lugoson: Kereskedelmi Bank R.-T. — Karánsebesen: Karánsebesi Első Takarékpénztár. — Dettán: Dettai Takarékpénztár. — Perjámoson: Perjámos-Haulikfalvai Népbank R.-T.

Befizetett részvénytőke 12,500.000 lei

Tartalékok 23,500.000 lei

Sürgőnycim: „Coloniale”

Telefon: igazgatóság 455, bank- és devizaosztály 16-35, 630, 16-34, 73, 353

Weisz Gerson és Társai

Norinbergi, rövid-, szövött-, játékaruk- és pamutnagykereskedés
Timișoara-Cetate, Piața Unirei (Losonczy-tér) 7

Alapított 1852. évben

Telefon 6-06

Ékszerek, órák, arany-, ezüstáru, kinaezüsttárgyak, evőeszközök állandó nagy raktára

Drachsler Vilmos

ékszerésznél, Timișoara, Cetate, Strada Mercy (Merczy-utca) 8. szám

Temesvár

Gyárvárosi Takarékos és Hitelintézet

Temesvár-Gyárváros, Fő-utca 2

Részvénytőke 1,000,000 L

Elfogad betéteket. Leszámitolás. Bankszakmákba vágó üzletek lebonyolítása

Darabos mész, cement, gipsz, stukkatur nád, kátránylemez minden mennyiségben (vagontételekben is) kapható.

Holländer Miksa

VI., I. C. Bratianu (Uri-utca) 4/a.

TELEFON: 15—19.

Temesi Agrár Takarékpénztár R.-T.

Központ: Timișoara.

Fiók: Arad.

Telefon: 6, 14-66, 16-74, 16-75.

Telefon: 800, 801, 803.

Sürgőnycim: AGRÁR.

A Banca Comerciala Italiana și Romana, Bucurest
szövetséges Intézete.

A Banca Commerciale Italiana, Milano

képvisellete.

Leggyorsabban és legelőnyösebb feltételek mellett teljesít mindennemű átutalásokat és kifizetéseket a bel- és külföld minden piacán. **Devizák vételére és eladására autorizált intézet.** A kir. pénzügyminisztérium külön engedélye alapján **klállit és azonnal kiszolgált** kiviteli illetékek fizetésére szolgáló **vámcskekkeket.**

Babcsányi

Bánát legnagyobb és legmodernebb csemege- és fűszerüzlete

Temesvár, Szt. Györgytér

Emanuel Emil

gyarmatáru

IMPORT-EXPORT

Temesvár-Belváros, (püspöki palota)

TELEFON: 15-11 és 15-00